

сами о собі ■
сами о себе ■
самі про себе ■
самі пра сябе ■

samiosobie

місячнік сапэчна кulturalны / 181 / грудзьеў 2023

Беларуская дуда і Мельнік

Другога верасня у Радзілаўцы Мельніцкай гміны прайшла незвычайная, музычная сустрэча. У вясковым амфітэатры, пад старымі дрэвамі, зайгралі дуды з Вялікапольшчы, Беларусі і Латвіі ды прагучалі традыцыйныя песні. А ўсё ў рамках дударскага фэсту „Олень по бору ходіт”, арганізаванага студзіводскім музеем, пры нагодзе сёмых Культурных сустрэч „Студзіводы Сегеневічаў”. Пра гістарычныя традыцыі беларускай дуды на Падляшшы расказвае Віталь Воранаў з Костжына, што ў Вялікапольшчы. Аўтар, які родам з Глыбокага ў паўночнай Беларусі, шмат гадоў займаецца папулярызаваннем беларускай, дударскай музыкі.

Культура беларускай дуды, якая нядаўна была прызнаная аб'ектам гісторыка-культурнай спадчыны і ўнесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь, звычайна звязваецца з Паазер'ем (Падзві-

ннем). Аднак звесткі пра дуду трапляюцца фактычна на ўсёй тэрыторыі, не толькі сённяшняй Беларусі, але ўсіх этнічных земляў, на якіх некалі шчыльна пражывалі беларусы: у Расіі (Себеж), Латвіі (Дзісна) і Літве (Свянцаны). Калі гаварыць пра

культуру дуды на Падляшшы, то тут, перш за ўсё, вылучаецца мястэчка Мельнік.

Мельнік гэта вёска ў аднайменнай вясковай гміне Семятыцкага павету, а даўней горад Вялікага Княства Літоўскага, інкарпараваны ў Польскую Ка-

Капэля „Рэй”; на дудзе грае аўтар матэрыялу, разам з жонкай Паўлінай і дачкой Біянкай, Радзілаўка, 2 верасня 2023 г.

Ольга Ляўба, якая ў Радзілаўцы зайграла на вялікапольскім, белым казле

рону ў 1569 годзе. У выданні пад назвай „Акты издаваемые виленскою комиссией для разбора древних актов” (Акты относящиеся къ истории Западно-русской церкви 1443-1663) (Вильня, 1908), том 33, змешчаны ліст-скарга ксяндза **Яна Віт-коўскага** на праваслаўнае насельніцтва горада Мельніка. Падзеі апісаныя ў скарге адбываюцца ўжо ў час польскага панавання, пасля Брэсцкай уніі і паказваюць на не зусім простыя адносіны паміж каталіцкім клірам і пераважна праваслаўным мясцовым насельніцтвам, а таксама прадстаўнікамі мясцовай улады. І ўсё гэта пад акампанемент беларускай дуды...

Напісаная на лаціне, з польскімі ўстаўкамі, скарга ў Мельніцкі гродскі суд, была чарговым этапам у змаганні за дзесяціну, якое пачалося паміж ксяндзам і жыхарамі горада ў 1600 годзе. Скарга датуецца 1 чэрвеня 1610 года і пазначаная нумарам 140. Заява была скіраваная супраць войта **Яна Шчэрбіча**, мясцовага ратмана, райцаў і лаўнікаў горада Мельнік, а таксама супраць усіх жыхароў горада. Ксёндз скардзіўся, што не гледзячы на шматлікія, ранейшыя, публічныя заклікі з касцельнай амбоны пра шкоднасць гульняў на свята „Kłęczanie” („Клечане” – гаворка пра дзень Святой Тройцы або Сёмуху), прадстаўнікі мясцовай адміністрацыі не толькі не адводзяць мясцовага насельніцтва ад гнуснасцяў, якія тыя ўчыняюць у гэты дзень, а наадварот нават спрыяюць ім. Далей ідзе амаль што этнаграфічна-дакладнае апісанне самога свята.

Працуюць яго ў блізім перасказе з тэксту „Черты религиозных отношений на Подляшью въ XVII в.”, аўтарства **Дзмітрыя Іванавіча Даўгяла**, які друкуецца на пачатку вышэй згаданага выдання:

„У найбліжэйшую да Св. Трой-

цы нядзелю, напярэдадні і ў самы дзень, ад раніцы да ночы, па вуліцах горада, на пожнях і палях, лясках, каля плябаніі і побач самага Мельніцкага касцёла, які знаходзіцца амаль ў цэнтры горада, ходзяць русіны (па лаціне *Ruteni*, гаворка пра беларускае насельніцтва) мужчыны і жанчыны, з ражкамі (*cornicenibus*) або з дудамі („z dudami”, у лацінскі тэкст уплеценая аўтэнтчная назва інструменту), з бубнамі (*tympanis*) і іншымі шматлікімі вясковымі інструментамі, адмысловымі для танцаў. Яны танцуюць розныя танцы, па паганскаму звычайу, скачуць, быццам саранча ўверх і ўніз, крычаць і клікаюць: Ваал, Ваал! Так яны робяць у п’яным выглядзе і не стамляюцца рабіць гэта бясконца. Пры гэтым яны некалькі разоў за дзень набліжаюцца да касцёла і спыняючыся, падымаюць страшэнны крык і шум, учыняюць скандалы і дзеянні, найбольш абуральныя, дзёрзкія і непрыстойныя для слыху. Некаторыя ж п’яныя рэ-

жуць сябе нажамі ў гонар Вала, аддаючы сябе гвалтоўнай смерці.”

Скончыўшы перасказ аўтар дае пазначэнне: „Гэтае апісанне заслгоўвае самай сур’ёзнай увагі як гісторыка, так і этнографа. Можна меркаваць, што ксёндз, аўтар скаргі, значна згусціў фарбы, што народ не Ваалу святкаваў на „Клечане”.

Не гледзячы на відавочныя перабольшванні ксяндза, апісанне з’яўляецца вельмі каштоўным сведчаннем пра бытаванне дуды сярод насельніцтва горада Мельніка. Тое, што апісанне дуды на гэтых землях не выпадковае пацвярджае таксама іншы артэфакт. У часопісе „Dudar” чытаем наступнае: „Інструмент, вельмі падобны да дудэльзака, прысутнічае на першай беларускай выяве дуды на кафлі XVI ст. з мястэчка Мельнік”.

Экспанат унікальны не толькі для гісторыі дударскай традыцыі рэгіёну, але таксама для культуры беларускай дуды ў цэлым. Кафля XVI ст. з’яўляецца адной з нямногіх ранніх выяваў дудаў і дудароў на этнічна беларускіх землях. Здымку кафлі знойдзем таксама ў кніжцы **Дарафей Фіоніка** „Места в гісторыі і культуры пудляшскіх Беларусув” (2013).

Цікава будзе заўважыць, што назва Мельніка сугучная яшчэ з назвай аднаго з беларускіх народных танцаў. У вершы, прысвечаным заснавальніку першай беларускай тэатральнай трупы і захавальніку дударскай спадчыны, **Ігнату Буйніцкаму, Янка Купала** пісаў:

*Важна рэй Ігнат Буйніцкі
Ў танцах нашых водзіць,
Аж здаецца – усё чыста
Хадыром з ім ходзіць.*

*Калі пусціцца скакаці, –
Ажна сэрца скача;
Лепшых танцаў і ўвесь Піцер
Бадай што не бачыў.*

*Ці „Мяцеліца”, ці „Юрка”,
„Мельнік”, ці „Антошка”, –
Ўсё ў яго сыходзіць гладка,
Не змыліць ні трошка.*

*Пад дуду і пад цымбалы
Топне, прыспявае...
Сцеражыцеся, ўсе людзі:
Беларус гуляе!*

*Не ўнімайся ж і скачы нам,
Покі сілы хваціць,
Мо пачнуць і думкі нашы
Весялей скакаці!*

Янка Купала быў адным з удзельнікаў беларускай вечарыны ў Пецярбургу ў 1911 годзе, на якую была запрошаная трупа Ігната Буйніцкага. У сваёй карэспандэнцыі для „Нашай Нівы” ён паведамляў: „За хорам ішлі па сцэне пастаўленыя п. Ігнатам Буйніцкім беларускія танцы пад дуду, цымбалы і скрыпку... .. Пэўна ўпершыню Пецярбург меў магчымасць захапляцца вясельмі, поўнымі жыцця беларускімі скокамі: Юркам, Мельнікам, Цобарам, Мяцеліцай і інш.”.

Танец Мельнік згадваецца таксама ў шматлікіх іншых паведамленнях і рэцэнзіях пра дзейнасць тэатральнай групы з Глыбоцкага краю. Аднак сёння танец Мельнік малавядомы ў беларускім фальклёрным асяроддзі і каб знайсці інфармацыю пра танец прыйшлося добра пакапацца ў кнігах.

У выданні «Прыдзвінскія карункі» (Народная танцавальная спадчына Віцебшчыны) (Мінск, БудМедыяПраект, 2020) чытаем: „Млынок”, традыцыйны танец. Музычны памер 2/4. Тэмп жвавы. Мае некалькі варыянтаў музыкі, харэаграфіі і прыпевак. Танцоры ў час выканання імітуюць вярчэнне млынавых жорнаў, работу млынара. На Віцебшчыне саліст круціўся ў цэнтры хаты ў прысядцы з выцягнутай убок нагой (рух „млын”). На сцэне танец выконваўся ў пачатку XX ст. першай беларускай трупаў І. Буйніцкага.

Сустрэкаецца ва Ушацкім раёне Віцебскай вобласці.

Культура беларускай дуды ў Мельніку і на Падляшшы ў цэлым яшчэ чакае свайго даследчыка. Звестак пра бытаванне дуды можа быць яшчэ больш. Аднак

нават на падставе таго, што ўжо вядома, варта адраджаць дударскія традыцыі ў рэгіёне. Беларуская дуда прысутнічае ў дзейнасці гурта „Жэмэрва” пад кіраўніцтвам **Анны Фіонік**. Гурт на працягу доўгіх гадоў падтрымлівае сувязь з латышскім дударом і майстрам **Эдурдсам Клінцам**, а таксама прымаў удзел у адным з найбольшых у свеце міжнародных дударскіх фестываляў у чэшскіх Страконіцах, у 2022 годзе.

Беларуская дуда рэгулярна прысутнічае на традыцыйных беларускіх святах на Падляшшы. Пра гісторыю і хроніку такіх культурных падзей нашмат лепш напісаў бы сам Дарафей Фіонік. Адраджаючы дударскую культуру на Падляшшы варта было б пачынаць з дударскага фестываля ў мястэчку або ў ваколіцах Мельніка, а пры нагодзе паспрабаваць вярнуць у папулярны рэпертуар і дударскі танец Мельнік.

Віталь Воранаў
фота **Максім Фіонік**

Z prawej *Mikołaj Wróblewski*, niżej *Jan Chomko* z córkami *Antoniną* i *Niną* (z prawej), fotografia wykonana w 1956 roku w *Knorydach* (ze zbiorów *Niny Kołos*), *Wasil Antoniuk* (około 1935 roku, ze zbiorów *Eugeniei Syczewskiej*), *Anton Antoniuk* (z prawej) z kolegą (około 1940 roku, ze zbiorów *Leona Antoniuka*)

Pieśni przetrwają

■ Rok 1969, wakacje. **Mikołaj Wróblewski**, nauczyciel akademicki w katedrze filologii białoruskiej w Warszawie, już po raz drugi z grupą studentów wyrusza na Białostoczną. Mają szpulowy magnetofon Tesla, jadą nagrywać stare pieśni. Żeby nie odeszły z tymi, którzy je jeszcze znają.

Docierają do Malesz.

Wasila, Antona Antoniuków i **Jana Chomko** możemy i my posłuchać. Taśmy przetrwały do dziś, a **Darkowi Fionikowi** udało się je wydać na płycie.

Co więcej zachwylił się nimi także reżyser **Piotr Łozowik**. I w swoim filmie *Pryweli nas siudy pieśni waszych bat'kouw* postanowił śladami **Mikołaja Wróblewskiego** wyruszyć do Malesz z kamerą. Odnalazł dzieci śpiewaków, zebrał w jednym pokoju i dzięki obróbce

– Nagle słyszymy męski śpiew. I to jaki! Tenory, basy, dyskanty – wspomina **Wiktor Stachniuk**, uczestnik ekspedycji. – Wchodzimy do chaty, mówimy, że chcemy ich nagrać. „A to co?” – pytają czterej maleszewcy śpiewacy, wskazując na magnetofon, bo wtedy na wsi nikt takiego urządzenia jeszcze nie widział. Namawiam, żeby coś zaśpiewali, odtwarzam. Dziwią się, nie mogą uwierzyć, że słyszą swoje głosy. A potem śpiewają już na dobre. Potężny, męski śpiew. Chata drży.

Tych pieśni w wykonaniu **Piotra**,

cyfrowej taśm przypomniał nagranie sprzed ponad pół wieku.

Zakręciły się łyzy, popłynęły wspomnienia.

– Gdy wróciliśmy po naszym ślubie do domu, tata ze stryjem i dwiema ciotkami tak zaśpiewali, że żarówka na cztery części pękła – wspomina **Eugenia Syczewska**, córka Wasila Antoniuka. A **Nina Kołos**, córka Jana Chomko, się dziwi, że teraz ludzie przestali śpiewać, kiedyś robili to podczas każdego święta.

O dawnym śpiewaniu także na ławeczkach przed domem, o potańcówkach organizowanych po kolei w chatkach z obowiązkową przerwą na śpiew, o tańcach na moście, o pieśniach wykonywanych nawet podczas podejmowania kłód w lesie opowiadają inni bohaterowie filmu.

I to jacy – **Sergiusz Łukaszuk, Zoja Majstrowicz, Wiktor Stachwiuk, Doroteusz Fionik, Anna Fionik, Wiera Niczyporuk, crème de la crème** naszych animatorów, nauczycieli i wykonawców tradycyjnej pieśni. I wspólnie się zastanawiają, jak to się stało, że o tych pieśniach zapomnieliśmy? I o obrzędowych, i o tych związanych ze świętami czy wydarzeniami rodzinnymi, nie pamiętamy nawet tych *zastolnych*.

Przyczyny nasuwają się same – wyludnienie wsi, wyjazdy młodzieży do szkół w miastach, pojawienie się telewizorów, potem Internetu. Pieśń tradycyjna okazała się *passé*. Gdy wydawało się że ruski, białoruski folklor Podlasia odszedł na zawsze, nagle pojawiła się iskierka nadziei. A to za sprawą m.in. Żemerwy.

A wszystko zaczęło się od warsztatów „Lato z tradycją”, organizowanych przez Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach. Ich program obejmował także śpiew tradycyjny.

– Zauważyłam, że dziewczęta bardzo ładnie śpiewają, mają za datki na śpiewanie takim otwartym głosem i chcą to ćwiczyć – wspo-

mina Anna Fionik. – Rozpoczęłam więc regularne próby.

I tak powstało Studio Folkloru Podlaskich Białorusinów, Żemerwa.

A nazwa? To kolejna zasługa Mikołaja Wróblewskiego.

Pozostawił po sobie nie tylko kilometry taśm z nagraniami wielu pieśni, ale także słownik słów używanych w jego rodzinnej wsi Chraboły. W słowniku tym Anna Fionik natrafiła na słowo Żemerwa, oznaczające grupę młodzieży, która żartuje, śpiewa, czasami się wygłupia. I to słowo spodobało się młodemu ludziom. I tak Żemerwa od dwudziestu lat śpiewa tradycyjne pieśni, tańczy tradycyjne tańce, przedłużając bogatą tradycję muzyczną na następne pokolenia.

Skąd biorą repertuar? Od lat 80. dawne pieśni zbierał Doroteusz Fionik, wcześniej **Stefan Kopa, Sergiusz Łukaszuk** (z zespołem Małanka nagrał ponad sto siedemdziesiąt białoruskich piosenek), ponad dwieście pieśni od swojej mamy zapisał Wiktor Stachniuk (nuty do nich opracował **Milutin Topolański**), dwieście pieśni zapisała **Zoja Majstrowicz**, kolejne „more” zarejestrował na taśmach Mikołaj Wróblewski.

Ale najlepiej uczyć się tradycyjnych pieśni bezpośrednio od starszych śpiewaków. Tych Żemerwa niezmiernie ceni.

A słuchacze cenią Żemerwę.

– To zadziwiająca sprawa, że kilkunastoletnia młodzież te autentyczne piosenki związane z obrzędami śpiewa, *po swojemu* rozmawia – nie kryje zachwyty Sergiusz Łukaszuk.

– To jest coś nieprawdopodobnie żywego, bo Żemerwa sięga do naszej tradycji – wtóruje mu Wiktor Stachwiuk. A Zoja Majstrowicz dodaje. – To coś wspaniałego, że młodzi ludzie pokazują folklor wiejski sprzed sześćdziesięciu-siedemdziesięciu lat.

I wszyscy kierują najwyższe słowa uznania pod adresem Darka Fionika, człowieka instytucji.

Skanując kod QR
czytelnicy
mogą obejrzeć film
w Internecie

My kierujemy je także pod adresem Piotra Łozowika, bo piękne zdjęcia, ciekawe ujęcia, umiejętnie poprowadzony scenariusz podnosi walory tego dokumentu, którego wartość z każdym rokiem będzie rosła. W maju tego roku odbyła się premiera kolejnego dokumentu tego reżysera „Tam za liesom, za borom”, stworzonego na kanwie twórczości muzycznej **Katarzyny Tichoniuk**, białoruskiej śpiewaczki ludowej ze wsi Zbucz. Ale o tym filmie napiszemy w innym numerze.

Aiła Matreńczyk

Pryweli nas siudy pieśni waszych baťkuow, film dokumentalny. Reżyseria i scenariusz Piotr Łozowik. Producent Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach 2022, współpraca realizatorska Bielska Bojówka Artystyczna.

Zdjęcia pochodzą z książki Doroteusza Fionika „Parafia Malesze. Historia i kultura”.

Гэта б'е па каштоўнасцях Супраслі!

Набытыя КРУС будынкi былога Комплексу сельскагаспадарчых школ у Супраслі пад Беластокам, дзе меўся быць пабудаваны санаторый для 300 сялян, прыходзяць у заняпад. Пабудоваць тут такі аб'ект ПіС абяцала яшчэ сем гадоў таму. Пакуль няма перспектывы на інвестыцыю і працу для 100 чалавек. Ад моманту куплі былой сельскагаспадарчай школы ад Беластоцкага павета не прадбачваецца ніякага лячэння земляробаў.

Першыя аздараўленчыя адпачынкі для сялян у Супраслі павінны былі пачацца ў 2019 годзе. Аднак дагэтуль цэнтр не толькі не пабудаваны, але і былі асцярогі, што яго ўвогуле не пабудуюць. Сяляне з нашага ваяводства вельмі спадзяваліся, што змогуць скарыстацца медыцынскай рэабілітацыяй, не едучы шмат гадзін да аддаленых цэнтраў.

Людзі просяць прыняць меры па завяршэнні планаў стварэння ў Супраслі медыцынскай рэабілітацыйнай установы КРУС. У КРУС усяго пяць цэнтраў такога тыпу па краіне. Размяшчэнне такога цэнтра ў паўночна-ўсходняй частцы Польшчы павінна было палегчыць доступ да медыцынскіх паслуг для каля 140 тысяч земляробаў.

Рэабілітацыйны цэнтр павінен быў размясціцца ў будынках былой сельскагаспадарчай школы на вуліцы Пілсудскага. Ён належаў Беластоцкаму павету. Першапачаткова маёмасць ацэньвалася ў 16 млн злотых. У канчатковым рахунку, нерухомасць, прызначаная для размяшчэння цэнтра, была набыта з пазабюджэтных сродкаў Фонду сацыяльнага страхавання сялян больш-менш за 9 млн злотых. Здача нерухомасці адбылася ў верасні 2017 года.

– Цягам трох гадоў будзе збудаваны ў Супраслі рэабілітацыйны

цэнтр для фермераў, – запэўніваў у снежні 2016 г. тагачасны прэзідэнт КРУС у сядзібе рэгіянальнага аддзялення КРУСу ў Беластоку. Улады Беластоцка-га павета не хавалі свайго здзіўлення падыходам КРУС да інвестыцыі. Ездзілі ў сядзібу КРУС у Варшаве, каб даведацца, якія ў яе планы адносна будаўніцтва Цэнтра рэабілітацыі сялян у Супраслі. Хадзілі чуткі, пакупнік разглядае магчымасць адмовы ад кантракту 2016 года. Самаўраднікі сцвярджаюць, што ў дамове з ім няма пунктаў, якія маглі б падарваць дзейнасць пагаднення. Пытанне скідкі на набыццё аб'екту – сумнеўны юрыдычны аспект. Справа ў тым, што павет не мог прадаць яго танней, бо пакупніком выступае не не-

пасрэдна дзяржаўная казна, а прадпрыемства. Гэты ўчастак плошчай два гектары быў набыты за кошт пенсійных адлічэнняў сялян, гэта значыць з Фонду сацыяльнага страхавання сялян.

– У адпаведнасці з заканадаўствам мы таксама маглі прадстаўляць скідкі пры продажы нерухомасці, калі гэта звязана з грамадскім прызначэннем. І, несумненна, гэта рэабілітацыя, у дадзеным выпадку сялян, – тлумачыў віцэ-стараста **Ян Пэркоўскі**. – Аднак калі пакупнік не рэалізуе праект на працягу 10 гадоў, ён абавязаны вярнуць павету суму ў памеры прадстаўленай скідкі (пасля яе індэксацыі). Бурмістр Супраслі нагадвае, што міністр сельскай гаспадаркі **Кшыштаф Арданоўскі** падчас

візіту ў Супраслі ў траўні 2019 года і сустрэчы з епіскапам **Андрэем** абяцаў, што гэтая інвестыцыя будзе зроблена. Гэта патрэбаванне не выканана, – кажа **Радаслаў Дабравольскі**.

КРУС змяніў планы. Замест санаторыя комплекс у Супраслі мелі перадаць войску, а тэрыторыя – у распараджэнне Міністэрства нацыянальнай абароны. Падляшскія дэпутаты сцвярджаюць, што казармы ў ваколіцах манастыра знішчаць курортнае, турыстычнае і гістарычнае аблічча Супраслі.

Узніклі сумневы ў правільнасці самой здзелкі, бо, як пісала ў сваім аўдытарскім заключэнні НІК: «Сродкі Фонду ўзносаў выкарыстоўваліся для незаконных і невыгодных інвестыцый. (...) Набыццё акцый нерухомай маёмасці парушала Канстытуцыю і не адпавядала Закону аб сацыяльным страхаванні сялян. У адпаведнасці з палажэннем да гэтага закона Фонд мог укладваць свабодныя сродкі толькі на тэрміновыя дэпазітныя рахункі ў банках або шляхам набыцця каштоўных папер Дзяржаўнага казначэйства».

У сваім выступе дэпутат задаў міністру сельскай гаспадаркі (ён курыруе КРУС) пытанні, між іншым пра тое, ці будзе нарэшце санаторый пабудаваны, ці мае КРУС планы па камерцыйнай продажы гэтай маёмасці, і ці ў сувязі з закідамі пракуратуры і Вышэйшай палаты кантролю за законнасцю набыцця нерухомасці, прыцягнутыя наступствы да асоб, вінаватых у гэтай здзелцы. Жыхароў Супраслі непакоіць шматгадовая бяздзейнасць уласніка, а таксама тое, ці будзе прададзена на камерцыйным рынку зямля былой сельскагаспадарчай школы. Дзякуючы свайму размяшчэнню гэтая нерухомасць вельмі прывабная для забудоўшчыкаў. Гаворка ідзе пра тры ўчасткі плошчай 27 тыс. кв.м з 5 карпусамі (школа са

спартзалай, стайня з манежам, майстэрнямі і кацельняй, будынак былога цэнтра «Букавіска»). Гэта вельмі прывабны раён у Супраслі, які знаходзіцца паміж вуліцамі: Пілсудскага, Хадакоўскага, бульварамі Волкава і манастыром. З 2016 года тэрыторыя руйнуецца і зарастае, а вароты зачынены на ланцугі і замкі. Калі б санаторый быў пабудаваны, ён пасаваў бы да характару Супраслі, які ўсё ж такі здраўніца. Быў бы месцам працы для ста чалавек і месцам адпачынку для трохсот земляробаў. А для развіцця Супраслі гэта сем гадоў страчаных магчымасцяў.

Армія хутка выказала зацікаўленасць у выкарыстанні гэтай зямлі. – Чым раней войска ўвойдзе ў гэту ўласнасць, тым хутчэй яна будзе развівацца, – меркаваў стараста Пэркоўскі падчас бурнай дэбаты на сесіі павятовай рады. – Супрасль нічога не страціць, бо размяшчэнне тут вайскавай часці азначае развіццё мястэчка! І мы атрымаем бяспеку. Калі не будзе бяспечнай усходняй мяжы, дык і ўвесь наш турызм і прамоцыя могуць перастаць функцыянаваць! Рашэнне аб размяшчэнні вайсковых казармаў у ваколіцах Супрасльскага манастыра – проста пякельная задума! – жахаўся дэпутат **Роберт Тышкевіч**. – Б'е яна не толькі па курортных каштоўнасцях, але і па гістарычных. Войска стаяла ў Супраслі толькі раз, пры цары, калі арганізавалі тут палявы шпіталь. Акрамя таго, гэта месца з вялікімі традыцыямі рэлігійнага культу, розных канфесій. Міністэрства нацыянальнай абароны хацела тут стварыць часовую вайсковую часць. Санаторыя тут мабыць не будзе. Але мабыць у Супраслі не размесцяць цяжкую вайсковую тэхніку. Ёсць планавая матарызаваная рота ў складзе лёгкай пяхоты без цяжкай тэхнікі. Чаму ў гэтым месцы? Бо блізка да мяжы. Каб забяспечыць бяспеку

жыхароў Польшчы і Падляшша... Але пакуль Войска Польшкае яшчэ не заключыла дамовы на арэнду будынкаў.

Некаторыя супрасльскія радныя кажуць: «Войска Польшкае, незалежна ад таго, ці тут зона А, ці Б, калі яно адчувае патрэбу тут размясціцца, мы павінны даць яму на гэта дазвол. Таму што яно ведае больш, чым мы». Гарадская Рада Супраслі большасцю галасоў выказалася за тое, каб войска заняло маёмасць нядашлага санаторыя для сялян.

Пачынаўся кастрычнік. Тады ідэя размяшчэння казармаў у курортнай Супраслі, побач з манастыром, пакуль не рэалізаваная. Дамова арэнды былой школы арміяй яшчэ не падпісана. – Міністр запэўніў, што Фонд КРУС ацэніць маёмасць на прадмет яе выкарыстання ў мэтах медыцынскай рэабілітацыі. Назіральная рада КРУС збіралася па гэтай справе, але не прымала рашэння аб здачы маёмасці ў арэнду або продажы яе войску.

– Міністр **Тэлюс** абавязаў шэфіху КРУС стварыць установу, якая была запланавана. Гэта не павінна быць проста рэабілітацыя. Каб нарэшце зліквідавалі тыя пустыя памяшканні, – сказаў бурмістр Супрасля **Радаслаў Дабравольскі**. – Зацікаўленасць дэпутата Тышкевіча ў стварэнні санаторыя для сялян вынікае з таго, што ў 2014 годзе дэпутаты ад яго партыі ў Павятовай радзе давялі да закрыцця Комплексу сельскагаспадарчых школ у Супраслі. Я лічу, што ён таксама нясе адказнасць за гэты «пустыстан», таму зараз спрабуе выправіць справу!

А сёння і Тышкевіч не дэпутат Сейма. Зараз і міністры памянюцца, і партыі ператусаваліся. І невядома як будзе з санаторыем для перш за ўсё тутэйшых земляробаў.

Міра Лукша
фот. аўтаркі

O książce w miłym towarzystwie

26 października Towarzystwo Kulturalne „Ruś” zaprosiło do sali Centrum Kultury Prawosławnej na kolejne spotkanie. Tym razem gościem była Hanna Kondratiuk-Świerubska, a tematem jej najnowsza książka „W pryścienku staroha Iesu”. To zbiór reportaży – a właśnie z reportażu literackiego słynie autorka – poświęconych ludziom żyjącym w Puszczy Białowieskiej, zarówno po jej polskiej, jak i białoruskiej stronie.

Hanna Kondratiuk-Świerubska jest dziennikarką tygodnika Białorusinów w Polsce „Niwa”, człowiekiem drogi i bezdroży, którymi podąża od lat, opisując ludzi i krajobrazy.

Spotkanie prowadził redaktor **Mikołaj Wawrzeniuk**. Można było usłyszeć fragmenty reportaży, poznać dom rodzinny autorki w Kottłówce, posłuchać o cechującej ją gotowości poznawania świata, o tematach, które przynosi życie.

– Uważam, że istnieje coś takiego jak cywilizacja puszczańska – mówiła autorka. – Ludzie z cywilizacji puszczańskiej ukształtowani są przez rytm przyrody, mają w sobie wynikającą z kontaktu z nią mądrość, pokorę.

Ze strony publiczności padło też stwierdzenie, że podczas lektury najnowszych reportaży z jednej strony przed oczami stają obrazy opisane przez redaktor Hannę, z drugiej, niemal jednocześnie, ożywają obrazy utkane z własnych wspomnień. Hanna Kondratiuk mówiła, że często podczas spotkań autorskich czytelnicy dzielą się podobnymi spostrzeżeniami.

Wchodzących na spotkanie z redaktor Hanną Kondratiuk powitała muzyka, skomponowana przez mało znanego artystę, urodzonego pod Sokółką, nauczyciela maestro **Jerzego Maksymiuka, Jana Tara-**

siewicza. Książkę jemu poświęconą (wydaną dwukrotnie) napisała właśnie bohaterka wieczoru.

Członkowie stowarzyszenia „Ruś” zapowiedzieli, że zorganizują też spotkanie poświęcone życiu i twórczości kompozytora,

które poprowadzi właśnie Hanna Kondratiuk. Taka jest natura spotkań, że w szerszym gronie rodzą się kolejne idee.

Natalia Klimuk
fot. **Ała Matreńczyk**

Animatorka kultury

Gdyby żyła, kończyłaby właśnie siedemdziesiąt lat. Niestety, odeszła od nas przedwcześnie, w wieku 51 lat, pokonana przez chorobę. Białowieżanie zapamiętali ją głównie jako osobę bez reszty oddaną gminnej kulturze, choć z wykształcenia była technikiem leśnictwa. Dłuższy czas pracowała w gminnej bibliotece, później została awansowana na dyrektora Białowieckiego Ośrodka Kultury. Była też ofiarną działaczką społeczną.

Nona Kurianowicz z domu Buszko urodziła się 29 listopada 1953 roku w Białowieży w rodzinie **Michała** i **Olgi** z domu Dudzicz. W tym miejscu warto wspomnieć, że rodzina mamy Nony została rozstrzelana przez Niemców 10 lipca 1944 roku na terenie Parku Narodowego. Zginęli rodzice oraz siostra Olgi – **Walenty**. Śmierć groziła też Oldze. Uratowało ją tylko to, że wyszła już za mąż i nosiła inne nazwisko.

Ojciec Nony pracował jako strażnik-hodowca żubrów w Białowieckim Parku Narodowym. Był świadkiem wypuszczenia pierwszych żubrów z hodowli rezerwatowej na wolność. Nona uczęszczała do miejscowej podstawówki. W 1972 roku ukończyła Technikum Leśne w Białowieży. Po szkole odbyła roczny staż pracy w Nadleśnictwie Suwałki. Następnie przez trzy lata pracowała w Domu Wypoczynkowym PTTK w Tykocinie.

Ciągnęło ją jednak do Białowieży. We wrześniu 1980 roku znalazła pracę w miejscowej Gminnej Bibliotece Publicznej. Rok później objęła stanowisko kierownika biblioteki. Pracowała na nim do początku kwietnia 1994 roku. Zdobywała jednocześnie fachowe kwalifikacje zawodowe. Troszczyła się o powiększenie zbiorów bibliotecznych, ich różnorodność tematyczną i właściwą obsługę czytelników odwiedzających bibliotekę. Z powodzeniem organizowała interesujące zajęcia dla dzieci, m.in. wiosenne spotkania z bajką, wierszem i rysunkiem, także liczne wystawy, pogadanki, prelekcje z przeżyciami.

Szczególnie celebrowane były Dzień Matki i Dzień Dziecka, z tej okazji przygotowywała występy artystyczne. Zapraszała do Białowieży na spotkania autorskie znanych literatów, m.in. **Monikę Warneńską**, **Annę Przemyską**, **Irenę Gumowską**, **Aleksandra Omiljanowicza**, **Jana Leończuka**. Przyjeżdżali także zawodowi aktorzy z Białegostoku z monodramami. Często gośćmi w białowieckiej bibliotece były delegacje bibliotekarzy z całej Polski.

Za swoją działalność Nona otrzymała odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”. Wręczenie jej odbyło się 11 czerwca 1993 roku w Knyszynie.

Nieobca jej była także działalność społeczna, a po trosze i polityczna. W 1990 roku została sekretarzem Białoruskiego Komitetu Wyborczego, który miał za zadanie wyłonić kompetentnych ludzi i umieścić ich nazwiska na listach kandydatów do samorządu lokalnego.

Działalność kulturalna i społeczna pani Nony była zauważana i doceniana przez władze gminne. Gdy w 1994 roku dokonano reorganizacji Białowieckiego Ośrodka Kultury i Gminnej Biblioteki Pu-

blicznej, to właśnie jej powierzono stanowisko zastępcy dyrektora Białowieckiego Ośrodka Kultury, a po dwóch latach – p.o. dyrektora tej placówki. Nona z rzuciła się w wir nowych wyzwań. Z pasją organizowała życie kulturalne swojej miejscowości. Aktywnie uczestniczyła w organizacji kolejnych edycji imprezy muzyczno-folklorystycznej pod nazwą „Noc Kupały” (Kupalle).

Zainicjowała i doprowadziła do wydania pierwszej i, jak dotychczas, jedynej monografii historii Białowieży. W latach 1998-1999 była redaktorem naczelnym miesięcznika społeczności lokalnej „Głos Białowieży”. Nieco też publikowała, m.in. opracowała szkic poświęcony półwieczu Gminnej Biblioteki Publicznej w Białowieży.

Nona była zamężna. Związek małżeński ze **Stefanem Kurianowiczem** zawarła w kwietniu 1973 roku. Małżeństwo doczekało się syna **Emila** i córki **Anetty**.

Ciężka choroba zmusiła ją do przejścia na rentę. Mimo poważnych kłopotów ze zdrowiem, często odwiedzała niedawne miejsce swojej pracy i współpracowników, służąc im radą.

Zmarła 12 czerwca 2005 roku. Spoczęła na cmentarzu w Białowieży.

Piotr Bajko, fot. ze zbiorów **Stefana Kurianowicza**

Nona Kurianowicz z synem Emilem

Спявайма разам

Яго мэта гэта падтрымаць мову і песні сваіх продкаў. У сценах Недзяржаўнай пачатковай школы імя святых Кірыла і Мяфодзія ў Беластоку 23 кастрычніка адбыўся II Агляд Песні Нацыянальных Меншасцей Падляшша „Спявайма разам”. На школьнай сцэне прагучалі песні на беларускай, украінскай ды расейскай мове, а запрэзентаваліся вучні м.ін. з Беластока, Гайнаукі, Ягуштова ці Бельска Падляшскага.

Вольга Сцепанюк і Дар'я Пятроўская

– Агляд праводзім ужо другі раз, паколькі гэтыя песні нагадваюць пра карані і шматвяковую гісторыю суіснавання многіх культур на Падляшшы – гаворыць **Грыгор Назарук**, дырэктар Недзяржаўнай пачатковай школы імя святых Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку. – Гэта важна, каб вучні ведалі, адкуль яны, якой мовай карыстаюцца іхнія продкі, якая ёсць спеўная культура і традыцыя. Гэта і была галоўная думка нашага мерапрыемства.

Найбольш удзельнікаў гэта былі вучні-гаспадары са школы. – Нашых дзяцей не трэба было заахвочваць, было так многа жадаючых праспяваць песні, што мы зрабілі ўнутраны школьны конкурс і зараз тут выступаюць таксама пераможцы – дадае

Ніка Бараевік

музычны кіраўнік калектываў у Недзяржаўнай школе імя святых Кірылы і Мяфодзія ў Беластоку, **Алла Каменьская**.

Наталля Лаўрэшук

– Я люблю спяваць – гаворыць **Ізабэла Петрочук** з Гайнаукі. – Спяваю ў калектыве Гайнаўскага Дома Культуры, шмат дзе выступаем і беларуская песня для мяне вельмі важная.

Конкурсная камісія ацэньвала салістаў ды калектывы ў розных узроставых катэгорыях.

І месца ў класах I-IV атрымалі **Олівія Зімных** і **Наталля Лаўрэшук**. У катэгорыі калектываў класаў I-IV перамог дуэт Наталля Лаўрэшук і **Меланія Пэрэк**. Сярод салістаў V-VIII класаў перамагла **Ізабэла Петрочук**, а сярод калектываў ва узроставай катэгорыі V-VIII класаў найлепшым аказаўся дуэт **Вольга Сцепанюк** ды **Дар'я Пятроўская**.

Лаўрэаты выступілі ў час адмысловага асенняга канцэру „Спявайма разам”, які прайшоў 14 лістапада ў сядзібе Недзяржаўнай пачатковай школы імя святых Кірыла і Мяфодзія ў Беластоку.

Анна Домань
фота: аўтарка

Малінкам з Маліннік – 25 гадоў

Падляшская вёска Маліннікі, вядомая ў наваколлі найперш дзякуючы свайму спеўнаму калектыву „Малінкі”. Прыгажосць і сілу іх галасоў ведаюць слухачы не толькі на Падляшшы але і ва ўсёй Польшчы. Калектыву „Малінкі” адсвяткаваў свой юбілей – 25 годдзе існавання. Былі кветкі, адмысловы канцэрт, шмат песняў ды ўспамінаў.

■ – Сцяпан Копа, музык, аніматар культуры ды фалькларыст, ураджэнец нашай вёскі, запрапанаваў стварыць у Малінніках вакальны калектыву – гаворыць кіраўнік калектыву **Вера Нічыпарук**. – Ведаў ён нас і чуў, як жанчыны прыгожа спяваюць. Раней, у час нашай моладасці, нашае сяло было вельмі распяваным. Дзяўчаты выходзілі на лавачкі спяваць. Наогул спявалі песні на тэму складанага вясковага жыцця, працы ў полі, святкаванняў. Я падрасла і таксама спявала. Пасля сям'я, дзеці і песні спыніліся, а калі дзеці падраслі то зноў пачала спяваць. Сцяпан Копа вучыў нас правільнаму спяванню. Быў ён нашым першым музычным інструктарам. Назву „Малінкі” мы ўзялі ад назвы вёскі. Маці хроснай нашага калектыву была Аліцыя Собунь, тадышняя дырэктарка Гміннага асяродка культуры ў Орлі. Яна прыезджала нават на

нашыя рэпетыцыі і дапамагала выступаць на сцэне.

Песні продкаў, бабуляў і дзядуляў, аўтэнтчныя ствараюць рэпертуар калектыву, які дзейнічае з 1998 года. Гэта сапраўдны фальклор вёскі Маліннікі.

– Абрадаў мы шмат якіх паказвалі – гаворыць **Валянціна Троц** – таму што мы іх яшчэ памятаем. А песні, так з дзяцінства спявалі, ад мамы і бабы вучыліся – дзесьці падслухалі і тое спявалі. Шмат узнагарод на розных конкурсах маем, шмат дыпламаў. Усюды нас запрашаюць.

– Я рады, што ў нашай гміне дзейнічае калектыву „Малінкі”. Выконвае ён аўтэнтчныя неапрацаваныя песні, якія ў мінулым спяваліся ў гміне. Мы дапамагем у яго дзейнасці, даем транспарт і аказваем падтрымку ў іншых патрэбах, – заявіў вайт арлянскай гміны **Лявон Паўлючук**. – „Малінкі” гэта візітная карточка нашай гміны.

– Жанчыны прыходзілі на рэпетыцыі на наш панадворак то і я стаў памагаць ім спяваць – гаворыць **Пётр Нічыпарук**, муж спадарыні Веры і адзіны мужчына ў калектыве. – Палюбіў гэта і выступаю ўвесь час з жанчынамі. Мы ў маладосці спявалі і цяпер вяртаемся да песень з юнацтва, так і час хучэй бяжыць і нейкая слава ўжо паявілася.

Музычным багаццем „Малінак” карыстаюцца шматлікія калектывы. Іх творчасць даследуюць студэнты. Шмат малінніцкага фальклору – спеваў, танцаў, абрадаў – у рэпертуары калектыва „Жэмэрва” з Музея Малой Бацькаўшчыны ў Студзіводах. А сама Вера Нічыпарук сёлета атрымала ўзнагароду на Агульнапольскім Фэстывалю Народнай Культуры „Явар – у крыніцы культуры”.

Анна Домань
фота аўтарка

PIOTR ŁOZOWIK, nawet idąc na spacer, zabiera ze sobą aparat. Nie jest zaskoczeniem, że pielgrzymując na Świętą Górę Atoś sprzęt fotograficzny miał ze sobą. Od 27 października do 16 listopada w głównej siedzibie Książnicy Podlaskiej w Białymstoku można było oglądać wystawę multimedialną „Prom na Athos”.

Piotr Łozowik jest związany i z Bielskiem Podlaskim – tu się wychował, jest teraz operatorem tutejszego kina, i z Białymstokiem, bo tu się urodził, z tutejszymi mediami jest związany od dwudziestu lat. To fotograf, operator kamery, montażysta, wydawca online,

reżyser i autor plakatów. Ma na swoim koncie średniometrażowy film fabularny „Bierz to dzieciak” z podlaskimi widokami, śpiewem (do obejrzenia w serwisie internetowym YouTube). Jest autorem siedmiu filmów dokumentalnych, między innymi o Policealnym Studium Ikonograficznym w Bielsku Podlaskim.

I właśnie to spojrzenie dokumentalisty świetnie było widoczne na wystawie, co też zostało uwypuklone w tytule. Podróż promem jest jak przejście z jednego świata do drugiego. I samo przejście, i miejsce do którego trafiają pielgrzymi autor pokazuje. – Chciałem

pokazać to czego nie widać. Miejsca do spania dla pielgrzymów, jadalnie. Nie zawsze uchwycenie tego było możliwe, bo na Świętej Górze są pewne zakazy – mówi Piotr Łozowik. Ponad setka zdjęć i dwie impresje powstawały z myślą o sali w Książnicy Podlaskiej, w której jest osiem ekranów, każdy ze słuchawkami.

Dźwięki towarzyszące wystawie to muzyka bizantyńska w wykonaniu **Marcina Abijskiego**, podczas wernisażu wykonywana w duecie z **Jerzym Czyżewskim**. To celne dopełnienie obrazów.

Natalia Klimuk
fot. autorka

Sami o Sobie. Miesięcznik społeczno-kulturalny. Nieodpłatny dodatek do Przeglądu Prawosławnego
Współfinansowany ze środków Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
oraz Fundacji im. Księcia Konstantego Ostrońskiego
ISSN 1899-9018 Nr indeksu 371416

Wydawca: Fundacja im. Księcia Konstantego Ostrońskiego
Redaguje zespół: Andrzej Charyło (sekretarz redakcji), Eugeniusz Czykwini (redaktor naczelny)
Doroteusz Fionik, Natalia Klimuk, Ałła Matreńczyk, Anna Petrowska
Anna Radziukiewicz (zastępca redaktora naczelnego), Dorota Wysocka
Opracowanie graficzne: Dorota Wysocka
Skład komputerowy: Halina Kierdelewicz

Adres redakcji: 15-399 Białystok, ul. Składowa 9; tel./fax (0048 – kier. z zagranicy) 85 742 18 57
e-mail: redakcja@przegladprawoslawny.pl; www.przegladprawoslawny.pl

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/-ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Публикация выражает лем погляды автора/-ів і не может быти ідентифікувана з офіційным становиском Міністра Внутрішніх Справ і Адміністрації. Публикация выражает только точку зрения автора/-ов и не может быть отождествлена с официальной позицией министра внутренних дел и администрации. Публикация виражаєт лише точку зору автора/-ів і не может ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації. Публикация выказвает только меркаванні аўтара/-аў і не может быць ідэнтфікавана з афіцыйнай пазіцыяй Міністра Унутраных Спраў і Адміністрацыі.